

- ב. אשם שנתכפרו בעליו, ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה (נדבת ציבור, עולת 'קין המזבח'). רבי אליעזר אומר: ימות, כחטאת יחיד. רבי יהושע אומר (גרט הרשב"א, וכ"ה בתמורה: רבי אלעזר. ובריטב"א: רבי אלעזר ורבי שמעון): יביא בדמיו עולה (וסומך עליו ומביא נסכים משלו, כשאר עולות יחיד).
- א. מדין תורה – הלכה למשה מסיני – קרב עולה בעצמו (מלבד לרבי אליעזר המקיש אשם לחטאת), ולדעת רבנו תם אף בלא ניתוק לרעה – כיון שכבר נתכפר באחר, אלא שחכמים הצריכו ניתוק (והביאו הרשב"א בלא חולק). ויש אומרים שהרעה נצרכת מעיקר הדין (ערש"י זבחים ה:). וי"א שמחלוקת הסוגיות בדבר (ערמב"ן. וע"ע בריטב"א).
- ב. אף לדעה השלישית אפשר בנדבת ציבור אלא שיכולים גם לנדבת יחיד אם ירצו (עפ"י ריטב"א).
- ג. הלכה כתנא קמא שירעה עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לנדבה (רמב"ם פסוה"מ ד, יד; מאירי). ואם ניתק לרעה והקריבו עולה – כשר (רמב"ם שם טו).
- ע"ע פרטים נוספים בתמורה כ.

יז. א. מהו 'קין המזבח'?

ב. האם עוף קרב כ'קין המזבח'?

- א. 'קין המזבח' הוא כינוי לקרבן נדבה של ציבור העולה כליל על המזבח, ואינו מעיקר חובת הציבור אלא כדי שלא יהא המזבח בטל, וכמיני מתיקה ('קין' – תאנים ופירות מתוקים) שאדם אוכל כקינוח סעודה.
- ב. רב נחמן בר רב חסדא ורב נחמן בר יצחק (משמו של רב שימי מנהרדעא) סוברים: אין מקייצים בעולת העוף. ורבא השיג בתחילה.
- א. הלכה כרב נחמן שאין מקייצים. ויש לדייק בלשון התוס' ובתורא"ש שבמסקנא אף רבא קיבל דעתם. ובמסכת נויר (כו.) צידדו בתוס' שיש מחלוקת בדבר (וכ"מ בריטב"א כאן, אלא שמפרש שלרבא מחלוקת תנאים בדבר).
- ב. כתבו בתוס' שאם נשתייר עוף – מקייצים בו, אלא שאין קונים אותו מתחילה. והרמב"ם (שקלים ד, ט כלי המקדש ז, יג) סתם שאין מקייצין בעולות העוף שאין בקרבנות הציבור עוף.

דפים יב – יג

יח. א. על אלו עברות תשובה לבדה מכפרת?

- ב. האם יום הכיפורים מכפר לבדו – או עם המיתה – בלא תשובה?
- ג. האם יוהכ"פ מכפר למי שאינו מודה בו ואינו שומרו?
- ד. על מה ועל מי מכפר שעיר המשתלח?

- א. על מצוות עשה (שאינן בהן עונש כרת. מנחת חינוך, עפ"י לשון הרמב"ם) אמרו: לא זו משם עד שמוחלין לו. [לאו הניתק לעשה, דינו כעשה לענין זה. וב'לא תעשה' גמור נחלקו תנאים, האם התשובה לבדה מכפרת. ולכלל הדעות אינה מכפרת על לא תשא שהוא לאו החמור שנאמר בו לא ינקה (עפ"י יומא פה)].
- התוס' כאן נקטו שאעפ"י שהתשובה לבדה מועילה למחול על 'לא תעשה' שאין בו כרת, אין זו מחילה גמורה רק מקלים לו הדין, שלא כבמצוות 'עשה' שמוחלים לו לגמרי. והרמב"ם (תשובה א, ד) כתב שהתשובה תולה ויום הכפורים מכפר.

ובר"י בן מגאש משמע שאין חילוק בין לא-תעשה לעשה [רק הגמרא מקשה מ'עשה' כי בו מצינו ברייתא מפורשת שהתשובה מועילה לאלתר].
 ויש מהראשונים שכתב שאפילו בחייבי כריתות, מועילה התשובה השלמה לכפר בכל עת אלא שהיא נמצאת שלמה יותר ביום הכפורים. ומה שאמרו באלו שהיסורים ממרקים כלומר שיש להפליג בתשובה לפי חומר העוון (עפ"י מאירי יומא פה-פז).

ב. לדברי רבי, יום הכפורים מכפר על כל עבירות שבתורה (גם החמורות שבהן כגון כריתות ומיתות בית דין. כ"מ בסוגיא; ר"י בן מגאש) אפילו עומד במרדו ולא תשובה, מלבד פרוק עול (- כופר בעיקר. רש"י), מגלה פנים בתורה (- בא על דברי תורה בחוצפה ובגילוי עזות פניו. רש"י) ומפר ברית בשר (- נחלקן הראשונים; י"מ שאינו מהול כלל וי"מ מושך בערלתו. ע' ירושלמי סנהדרין י; ראשונים סנהדרין שם ואבות ג,יא) - שבהן אינו מתכפר (כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת...) אלא אם שב (עונה בה).
 מבואר בתוס' שאין העוון מתמרק לגמרי אלא בקבלת יסורים או במיתה.
 לדעת חכמים, אין יוהכ"פ מכפר אלא לשבים (אד).

א. פירשו התוס' שכשלא שב אינו מתמרק אלא ביסורין ודינים שלאחר המות.
 ויש מי שכתב שמיתה טבעית אינה מכפרת אלא עם תשובה, ורק אם נכרת בעולם הזה - מתכפר לו (משך חכמה שלח טו, לא).

ב. הלכה כחכמים, שאין יום הכפורים מכפר אלא לשבים (תוס' כריתות ז. וכ"מ ברמב"ם תשובה א,ג שגגות ג,י [אלא שהשעיר מכפר על הקלות אף בלא תשובה] וברמ"א או"ח תרו,ו).
 ג. עשה תשובה, יש אומרים שיום הכפורים מכפר לגמרי אף על הכריתות, ולרבי ישמעאל תשובה ויוהכ"פ תולים ויסורים ממרקים (עפ"י יומא פה-פז).
 ע"ע בכריתות ז.

מיתה לבדה, משמע מרש"י שאינה ממרקת. וכן משמע מדברי רבי להלן (מהרש"א. ויתכן שזה דוקא בחמורות בני כריתות. וערמב"ם תשובה ח,א שכך מפרש עונש כרת שבכל מקום, שאין מיתתו מכפרת אלא נכרת לעוה"ב).

מיתה ותשובה - נראה שמועילות אפילו בשלש עבירות הנ"ל (כן מבואר מהמהרש"א על תד"ה בעומד. וכ"כ בבית מאיר בדעת רש"י. ויש מי שציידד שלרש"י צריך גם יוהכ"פ - ע' שו"ת אג"מ או"ח ח"ד קכ).

ג. בספרא דרשו שיוהכ"פ מכפר אפילו לא התענה בו ולא קראו מקרא קדש (רש"י: לא קיבלו עליו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויום הכפורים. תוס': אינו שובת מחמת קדושת היום אלא מחמת עצלות) ועשה בו מלאכה (יום כפורים הוא).

לדברי אביי, ברייתא זו כחכמים אבל לרבי מכפר אפילו לא שב וכנ"ל [ואתה מוצא בו כרת כגון שמת קודם צאת היום או שחיללו בסוף היום, שלא היתה לו שהות לכפר]. ולרבא, אפילו לרבי אינו מכפר על עבירות היום עצמו [אבל מכפר על עבירות אחרות, הגם שחילל את היום. כ"מ בגמרא; ראשונים], אבל אם שב - מכפר (אפילו עבר על כרת דיומא, כיון שחזר בו ועשה תשובה בו ביום - מכפר לו. ר"י בן מגאש).
 לחכמים, אין יוהכ"פ מכפר בלא תשובה, כאמור.

המבעט בכפרת יום הכפורים, שלדעת חכמים אינו מתכפר בו, הוא זה שאינו מאמין בכפרת היום (רמב"ם שגגות ג,י). ונראה שבכלל 'מבעט' הוא אף המאמין בכפרתו אלא שאינו רוצה להתכפר בחטא מסוים (חדושים ובאורים כריתות א,יח).

אם עשה תשובה על שאר עבירות, הגם שאוכל ועושה מלאכה – יש לשמוע מדברי הראשונים שמתכפר על עבירות אותן ששב מהן. ו"ל. מאידך נראה ללמוד מדברי הרמב"ם (תשובה א, ג, שגגות ג, י) שדברים שצריך עליהם את כפרת היום, אם אינו מאמין בכפרתו לא מתכפר לו אפילו עשה תשובה עליהם.

ד. שעיר המשתלח – וידידיו, עם עיצומו של יום. וערשב"א מכפר על כל עבירות שבתורה. לרבי, אפילו ללא עשיית תשובה (מלבד בשלש עבירות הנ"ל ומלבד כרת דיומא לרבא, כאמור). ולחכמים, מכפר על הכל בתשובה.

א. הרמב"ם כתב שעל הקלות מכפר שעיר המשתלח אף ללא תשובה. ויש מפרשים שכן היא דעת חכמים, ופסק כמותם.

ב. התוס' צדדו לתירוץ אחד שהשעיר מכפר אף על עבירות שנעשו במשך היום לאחר שילוחו, שנאמר בו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם. והרשב"א צדד שמכפר אף על עבירות שנעשו בזמן שילוחו ממש [ובזה שונה הוא מכפרת היום שאינו מכפר בשעת העבירה].

ג. עוד יש עבירות חמורות שאינם מתמקקים אלא ביסורין או במיתה, כמפורט ביומא.

לדברי רבי יהודה, שעיר המשתלח מכפר גם על הכהנים, ועל כהן משיח. ולדברי רבי שמעון, הכהנים מתכפרים בוידויו של הכהן הגדול על פרו, ולא בשעיר המשתלח. מדברי הרמב"ם נראה שנקט כרבי יהודה (כמובא לעיל ב).

חלוקות הדעות בין הראשונים, ביום הכפורים ללא שעיר המשתלח, האם מכפר כפרה מסוימת בלבד, או כפרה גמורה [ולפי זה נפ"מ בשילוח שעיר שמכפר מיד בעשייתו ואילו היום אינו מכפר אלא בסופו. ונחלקו בדבר בירושלמי, האם היום מכפר בכל שעה ושעה או רק בסופו. עתוס' ורשב"א]. וי"א שאינו מכפר על כריתות ומיתות ב"ד. ע"ע חילוקי כפרה ביומא פה-פו.

דף יד

יט. על מה ולמה שני הוידויים שבפרו של אהרן? ועל מה מכפר מתן דמו?

שני הוידויים האמורים בפרו של אהרן (וכפר בעדו... וכפר בעדו...), לדעת רבי יהודה – אחד לו ולביתו, ואחד עליו ועל אחיו הכהנים [כדתניא דבי רבי ישמעאל כך מדת הדין נוהגת, מוטב יבוא זכאי וכפר על החייב ואל יבוא חייב וכפר על החייב], שמכפר עליהם בטומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף – כנגד השעיר החיצון אשר לשאר העם.

לדעת רבי שמעון, וידוי אחד כנגד השעיר החיצון אשר לעם כאמור, וידידי שני מכפר על שאר עבירות הכהנים – כנגד שעיר המשתלח המכפר על עבירות העם.

מתן דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף (שתולה עד שיוודע), וכן על זדון טומאת מקדש וקדשיו – כנגד שעיר הפנימי אשר לעם.

א. הרמב"ם (שגגות יא, ט) והמאירי הזכירו רק כפרת הכהנים בזדון טומאה, ולא תליה ליש בה ואין בה (ויש מצדדים שבשוגג מתכפרים הכהנים בשעיר, אך קשה על כך מהגמרא. ע' לחם משנה ומראה הפנים